

دسامبر ۱۳۲۵م). ابحاث المفيدة رساله‌ای است کوتاه که تا کنون به چاپ نرسیده، لیکن نسخه‌ای از آن در کتابخانه عمومی امام الحکیم در نجف به خط محمد بن طاهر سماوی مورخ ۱۳۳۵ ق/ ۱۹۱۷م و نیز نسخه‌های خطی دیگری در برخی از کتابخانه‌های جهان موجود است. بر این رساله چند شرح نوشته‌اند، از جمله شرح شیخ ناصر بن ابراهیم بویه‌ای احسانی (د ۸۵۳ ق/ ۱۴۴۹م) و شرح حاج ملاهادی سبزواری (د ۱۲۸۹ ق/ ۱۸۷۲م) که نسخه خطی هر دو شرح در کتابخانه آستان قدس رضوی موجود است.

مأخذ: آثار بزرگ، الذریعة، ۶۲/۱؛ بغدادی، اسماعیل بن محمد، ایضاح المکتون، استانبول، ۱۹۲۵م، ۱۰/۱؛ خوانساری، محمدباقر، روضات الجنات، تهران، ۱۳۸۲ ق/ ۱۹۶۲م، ۲۷۲/۲؛ فکرت، محمد آصف، فهرست الفبایی کتب خطی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، مشهد، ۱۳۶۵ ش، ص ۳۲۲؛ محمد مهدی نجف، فهرست مخطوطات مکتبه الامام الحکیم العاتق، نجف، ۱۳۸۹ ق/ ۱۹۶۹م، ۱۶/۱؛ مشهد، ۲، خطی، ۸۵/۲؛ نیز: GAL, S. سیدعلی آل دارد

اَبْخَاز، یا ابخازیه، سرزمینی در شمال غرب قفقاز و کرانه شرقی دریای سیاه که نام کنونی آن جمهوری شوروی سوسیالیستی خودمختار ابخاز است و ۸۶۰۰ (آکینر، ۲۲۲) یا ۸۷۰۰ کمد^۱ («مردم قفقاز»، II/373) وسعت و ۵۲۱۰۰۰ نفر جمعیت (آمار ۱۹۸۴م) دارد که در هر کمد حدود ۶۰ نفر زندگی می‌کنند. این جمهوری بخشی از جمهوری شوروی سوسیالیستی گرجستان و شامل مناطقی از ارتفاعات رشته کوه‌های قفقاز تا کرانه دریای سیاه است که از ناحیه گاگرا^۲ در شمال تا مصب رود اینگوری^۳ در جنوب امتداد دارد. مرکز این جمهوری شهر سوخوم^۴ (بنابر گویش محلی: سوخومی) است که در کنار دریای سیاه واقع شده است و ۱۲۴۰۰۰ نفر جمعیت (آمار ۱۹۸۴م) دارد (آکینر، همانجا). نام ابخاز در زبان محلی و زبان روسی به صورت ابخازیا (همو، ۲۲۱؛ «مردم قفقاز»، همانجا) و در متون فارسی و عربی به صورت ابخازیه آمده است. گاه این نام را ابخازستان نیز نوشته‌اند (TA, I/74). ساکنان شبه جزیره آناتولی قوم ابخاز را آبازا^۵ می‌نامیدند (همان، I/14). در مآخذ آشوری و دیگر مآخذ عهد باستان از جمله مآخذ یونانی از نیاکان مردم ابخازیه که در سواحل دریای سیاه قفقاز سکنی داشتند، یاد شده است که خود را آپسوا^۶ می‌نامیدند. در نوشته‌های مورخان باستان از جمله آریان^۷ و پلینیوس^۸ نام ابخاز به صورت آباسکوی^۹ و اباسگی^{۱۰} آمده است (بار تولد، II(1)/861). ابخاز در نوشته‌های پروکوپس^{۱۱} مورخ سده ۶م نیز به صورت اباسگی ذکر شده است (II/533). این نام در تألیفات مورخان و جغرافی نویسان سده‌های نخست اسلامی به چند صورت آمده است: ابن خردادبه (ص ۱۲۳)، اصطخری (ص ۱۸۷)، مسعودی (۲۲۶/۱) و یاقوت (۷۸/۱)، ۸۵۸، ۵۸/۲ ابخاز آورده‌اند؛ طبری ابخز (۱۰۱/۲) و ابوالفداء (ص

یا به عکس از مکیانی بود که در مدینه پرورش یافت و مولای یتانه و سپس بنی بکر و بنا به قولی بنی لیت بود و علاوه بر «ابجر» لقب «حَسَناس» نیز داشت. وی در میان مکیان به ظرافت طبع و جوانمردی و آراستگی شهرت داشت. گویند جامه و اسب و مرکب او، هر کدام ۱۰۰ دینار می‌ارزید. وی صدایی خوش داشت به گونه‌ای که هرگاه شروع به خواندن آواز می‌کرد، مردم برای شنیدن صدای او ازدحام می‌کردند. ابجر در آوازخوانی کسی را همتای خود نمی‌دانست و داستان نزاع وی با ابن عایشه (آوازخوان مدینه) گواه این مدعا است (همو/ ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۸).

ابوالفرج اصفهانی در سبب راه یافتن وی به درگاه ولید بن یزید (خلافت: ۱۲۵ - ۱۲۶ ق/ ۷۴۳ - ۷۴۴م) می‌گوید: در یکی از شبهای ذیحجه، ابجر در بیرون مکه سپاهی بزرگ دید که به سوی مکه می‌آید، چون دانست که آن سپاه از آن ولید است، آوازی چنان خوش خواند که خلیفه را شیفته ساخت. فردای آن روز خلیفه آنچه را ابجر خواسته بود به سرای او فرستاد. پس از آن ابجر به خلیفه پیوست و همراه او با پس از او به دمشق رفت و تا زمان مرگ ولید (۱۲۶ ق/ ۷۴۴م) با وی بود و پس از آن به مصر کوچید و همانجا در گذشت.

مأخذ: ابوالفرج اصفهانی، علی بن حسین، الاغانی، بیروت، ۱۳۸۳ ق؛ شوقی ضیف، التمر والنساء فی المدینة ومكة لعصر بني أمية، قاهره، صص ۲۰۳ - ۲۰۴؛ نویری، احمد بن عبدالوهاب، نهاية الأرب، قاهره، ۱۳۶۲ ق.

ایران‌ناز کانیان

الْأَبْحَاثُ فِي تَقْوِيمِ الْأَخْدَاثِ: کتابی خطی به زبان عربی در ردّ قرقه زیدیه و اثبات امامت از نظر شیعه اثنا عشری، و نیز اثبات غیبت امام دوازدهم و ردّ شبهات آن، نوشته محمد بن علی جرجانی غروی (د پس از ۷۲۸ ق/ ۱۳۲۸م) معاصر علامه حلی. تاریخ در گذشت نویسنده دقیقاً مشخص نیست. این کتاب شامل یک مقدمه و ده فصل و یک خاتمه است. نویسنده، این کتاب را در قریه الغری تألیف کرده و در روز جمعه سوم جمادی الثانی ۷۲۸ ق/ ۱۵ آوریل ۱۳۲۸م به پایان رسانیده است. نسخه‌ای از این تألیف در کتابخانه مرکزی آستان قدس به شماره ۹۵۴۰ موجود است. این نسخه به خط نسخ است و در ۱۰۹۶ ق/ ۱۶۸۵م کتابت شده است.

مأخذ: آقا بزرگ، الذریعة، ۶۲/۱؛ فکرت، محمد آصف، فهرست الفبایی کتب خطی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، مشهد، ۱۳۶۵ ش، ص ۷.

حیدر بودوجهیر

الْأَبْحَاثُ الْمُفِيدَةُ فِي تَحْصِيلِ الْعَقِيدَةِ: رساله‌ای در کلام به زبان عربی نوشته جمال‌الدین حسن بن یوسف بن علی بن مطهر مشهور به علامه حلی (رمضان ۶۴۸ - محرم ۷۲۶ ق/ دسامبر ۱۲۵۰ -

1. Narody Kavkaza.
2. Gagra
3. Inguri
4. Sukhum
5. Abaza
6. Apsua
7. Arrian, Arrianus
8. Plinius
9. Abaskoi
10. Abasgi
11. Procopius